

Wanneer de vorstin op de beeldenaar moet

Vanwege een bezoek van een collega aan het bedrijf Koninklijke Nederlandse Munt, kom ik in de zomer van 2006 na jaren weer eens in aanraking met het numismatisch tijdschrift *Muntkoerier*. Het valt mij op dat de papierkwaliteit sinds mijn vorige contact 'glossyer' is geworden. Misschien is dat bij de inhoud ook het geval. Daarom besluit ik het blad te bekijken en kom uiteindelijk terecht bij de pagina's met gulden- en euromunten. Al kijkend laaf ik mij met genoeg aan de beeldenaars, vooral die uit de 'champignonkwekerij' van de muntindustrie. Bij mij is die flauwe associatie ontstaan door de aanblik van de vormgegeven haardracht van onze koningin, afgebeeld op het muntgeld. Ik móet eventjes een paar minuten zwelgen in het besef van het mij bespaarde leed, want ik heb nooit de majesteit hoeven afbeelden. En natuurlijk is het ook mijn zielige reactie op het gemis aan zo'n opdracht.

Stijlvoorkeur

Koningin Beatrix draagt een kapsel dat in de plastische verbeelding maar al te dikwijls op een gekantelde champignon lijkt. Met de uitbeelding van haar beeltenis sluipt dit effect er blijkbaar in. Dat komt omdat de identiteit van de majesteit deels draait om haar bolle haardracht. Ontwerpers staan voor de lastige taak een variant te maken van deze persoonlijke stijlvoorkeur van de koningin. Dat hare majesteit dit kapsel prefereert heeft zij de muntontwerpers laten weten. Enkelen van hen hebben geprobeerd de confrontatie met deze salonstijl te ontlopen. Bruno Ninaber van Eyben was hierin de eerste. In zijn muntontwerp zorgde hij ervoor dat de

toeschouwer het kapsel vanaf het reeds ontbrekende oor zelf erbij kan fantaseren. Dit effect bereikte hij, ondanks dat het portret bestaat uit ongeveer het halve hoofd. Met Ninabers oplossing verdween het achterhoofd. Toch voelde je dat het taboe op die afsnit er nog was. Met behulp van de compositie van het tekstgedeelte, heeft hij de plaats van het achterhoofd gesuggereerd. Zijn vondsten gaven tijdens de confrontatie met de nieuwe Nederlandse guldenmunten, in 1980, wel wat opschudding. Andere muntontwerpers volgden deze trend, wat steeds vaker een half profiel voor het portret opleverde. Weer een andere ontwerper ging het probleem te lijf door tekst te plaatsen als een afbakening van het imaginaire achterhoofd. De ruime spatiëring tussen de letters van 'Beatrix' suggereert daar de contour. Met het achterhoofd corresponderend, tegen de muntrand, staat een zig-zag stralenkrans. Die roept volgens mij een heimelijke associatie op met een punk-hanekam, een veel voorkomende haardracht tijdens de ontwerperperiode van deze munt in 1986. De oorzaak van deze interpretatie zoek ik maar bij mijn preoccupatie met verborgen boodschappen in de ontwerpen.

Pogingen tot variatie

Ontwerpers zoeken de afwisseling liefst met gebruikmaking van een onalledaagse

LUCIE NIJLAND

50 cent (NL), ontwerp
Bruno Ninaber van
Eyben, 2002

*Gulden, ontwerp
Bruno Ninaber van
Eyben, 1980*

*50 gulden, ontwerp
Willem van Zoeten-
daal, 1991*

*50 gulden, ontwerp
Gerard Haddens, 1987*

*50 gulden, ontwerp
Peter Struyken, 1990*

weergave van de koningin. Die afwisseling vormt een probleem. De nagestreefde variatie bestendigt niet bepaald de standaard 'look' van onze vorstin. Bovendien bestaan er in de muntbranche ook modegrillen. In de jaren tachtig begon de verruiming van het strakke, zogeheten 'volgelopen' fond. Dat versterkte het minder fraai ogende 'holle' spiegeleffect van de achtergrond, dus ook bij de portretten.

De beeldenaars van Nederlandse munten gaan mee in de trends van

beeldoverbrenging door middel van geavanceerde stempelgraveertechnieken. Vanwege speciale effecten, die meestal worden voorbereid op de computer, wint steeds vaker het 'grafische' aanzien van een munt het ten koste van de plastische belevenis. Matteren van het oppervlak, versus glansen, draagt daar ook aan bij. Het portret van de koningin, bedacht door Peter Struyken omstreeks 1988, was een voorloper van die trend. De freeslijnen op de beeldenaar spelen er met de lichtval. In de vier matte portretten op de keerzijde veroorzaakt de omkering van de volumeopbouw – terug naar de diepte halverwege de reliëfhoogte – een bedrieglijk soort plasticiteit. Hierdoor heeft de afbeelding van de vorstinnen de bijnaam 'de slablaadjes' gekregen.

Al met al wordt er naarstig gezocht naar noviteiten in de techniek die een nieuwe lichtung munten moet onderscheiden van een vorige uitgifte. Ik verwacht dat holografische effecten steeds vaker de plasticiteit zullen verdrijven, zeker bij uitgiften van bijzondere munten. De reliëfniveaus in de vormgeving zijn in toenemende mate ondergeschikt gemaakt aan de effecten van de platte technieken, de zogenaamde optische trucages.

Schwung

Als mij gevraagd zou worden uit recente uitgiften een Nederlands muntstuk aan te wijzen dat voldoet aan zowel een grafische als plastische aantrekkelijkheid of volmaaktheid, dan valt mijn keus op de sobere beeldenaars van de muntontwerpen van Mirjam en Hester Mieras uit 2004. Zij hebben zich niet de kop op hol laten jagen door 'plat' effectbejag, in de twee betekenissen van het woord. Hun ontwerpen voor de 5 en 10 euro munt bekoren mij. Als kiene ontwerpers hebben zij aan de champignonvorm de meeste 'schwung' gegeven, net als aan hun schitterende tekstontwerpen op de keerzijde van de munt. Die

vind ik oogstrelend. Met minimale middelen hebben zij een optimaal effect bereikt. Hun geraffineerde plaatsing van de cursieve horizontale tekst op de beeldenaar stabiliseert de balans, ofwel de 'stand' van het portret. Dit gebeurt zodanig dat de lichtval op de tekstbanen een accent geeft op een gesuggereerde hoedbreedte, hoedband en bij beide munten de hoedrand. Terwijl de koningin zonder hoed is. Wat een gewaarwording! Hiervoor mijn complimenten aan de ontwerpers van deze beeldenaars. ■

5 euro Nederland, 2004, zilver, ontwerp van Mirjam Mieras in samenwerking met Hester Mieras foto: Tom Haartzon

10 euro Nederland, 2004, goud, ontwerp van Mirjam Mieras in samenwerking met Hester Mieras foto: Tom Haartzon

(advertentie)

MPO *MUNTEN- EN POSTZEGELORGANISATIE*

Verzamelbeurzen / Taxaties / Veilingen

Op onze halfjaarlijkse drukbezochte veilingen is er altijd een ruim aanbod van penningen, zowel op het gebied van historie en VPK als algemeen. Bel gerust voor meer informatie.

Wij hopen u te mogen begroeten als inzender of bidder!

MPO, Industrieweg 29, 3401 MA, IJsselstein
Tel. 030-6063944 / www.mpo.nl